

TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK

Pusulula (BCP), Aralık 2009/Ocak 2010

Yıldırım Koç

Türkiye'nin günümüzde en önemli sorunlarından biri işsizliktir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), bir kişiyi işsiz olarak tanımlayabilmek için, o kişinin çalışma yeteneğine sahip olması, çalışmak istemesi ve aktif olarak iş araması koşullarının birlikte bulunmasını öngörmektedir.

TÜİK tarafından gerçekleştirilen hanehalkı işgücü anket sonuçlarına göre, 2009 yılı Ekim ayı itibarıyla Türkiye'de 3,3 milyon işsiz vardı. Bu kişilerin işgücüne oranı ise yüzde 13,0 idi.

Ancak bu rakam, ülkemizdeki gerçek işsiz sayısını vermemektedir. TÜİK'in, "iş aramayıp çalışmaya hazır" olarak nitelendirdiği insan sayısı 1,9 milyondur. Mevsimlik işçiler de buna eklendiğinde yaklaşık 2 milyonluk bir işsiz kitlesi, TÜİK'in verilerine işsiz olarak gözükmemektedir. Bu veriler de dikkate alındığında, Türkiye'de işsiz sayısının 6 milyona yakın, işsizlik oranının da yüzde 20 civarında olduğu söylenebilir.

Türkiye'de bu süreçte gizli işsizlik ve eksik istihdam da artmaktadır. TÜİK verilerine göre "gelir getirici bir işte çalışıyor" gözükkenlerin bir bölümü, yapılan işe marjinal katkısı çok düşük olan gizli işsizler veya eğitim gördükleri alanın dışında istihdam edilen diplomalılardır. Kısmi zamanlı çalışma içinde olanların sayısı da artmaktadır.

Türkiye'de işsizliğin nedenleri, gelişmiş ülkelerdekilerden farklıdır.

Gelişmiş ülkelerde 1970'li yılların ortalarından beri bir yapısal işsizlik vardır. Ayrıca, ekonomik krize, teknolojik gelişmeye, imalat sanayinde üretim birimlerinin başka ülkelere aktarılmasına ve diğer bazı etmenlere bağlı olarak işsizlikte son yıllarda bir artış görülmektedir. Avrupa Birliği İstatistik Bürosu'nun (Eurostat) 2010 yılı Ocak ayında yayımladığı verilere göre, 27 ükeli Avrupa Birliği'nde 2008 yılı Aralık ayında işsizlik oranı yüzde 7,6 iken, 2009 yılı Aralık ayında yüzde 9,6 olmuştur. Bir yıl içinde AB ülkelerinde 4,6 milyon kişi daha işsiz kalarak, işsizlerin sayısı 23,0 milyona ulaşmıştır. AB'nin bazı ülkelerinde bu oran daha yüksektir. Örneğin, işsizlik oranı İspanya'da yüzde 19,5, Letonya'da yüzde 22,8, Estonya'da yüzde 15,2'dir. Letonya'da işsizlik oranı 2008 Aralık'ında yüzde 11,3 iken, 2009 Aralık'ında yüzde 22,8'e yükselmiştir. Aynı dönemde Estonya'daki işsizlik oranı ise yüzde 6,5'ten yüzde 15,2'ye çıkmıştır.

Avrupa ülkelerinde 25 yaşın altındakiler arasındaki işsizlik oranı (genç işsizliği) yüzde 21,0'dir. İspanya'da bu oran yüzde 44,5 düzeyindedir.

2009 sonu itibarıyla ABD'de işsizlik oranı yüzde 10,0, Japonya'da ise yüzde 5,2'dir.

İşsizlik, işgücünü satmak isteyen ve satamayan insanlar için geçerlidir. Diğer bir deyişle, kendi hesabına çalışanların ve onların işyerlerinde bulunan "ücretsiz aile çalışanları"nın sorunu değildir. Bu nedenle işsizlik, kişilerin üretim araçları mülkiyetinden kopmasıyla, diğer bir deyişle, "mülksüzleşmeleriyle" yakından bağlantılıdır.

Dünyada en kapsamlı ve etkileyici mülksüzleşme, İngiltere'de 16. yüzyılda gerçekleşmiştir. Büyük toprak sahiplerinin koyun yetiştirmek amacıyla arazilerindeki ortakçıları çıkarmaları ve arazilerinin etrafını çitle çevirmeleri sürecinde yüzbinlerce köylü mülksüzleşmiş, kentlere göç etmek zorunda kalmış ve İngiliz sanayinin gelişmesi için kullanılan ucuz işgücünü oluşturmuştur.

Türkiye'de bugün benzer kapsamda bir mülksüzleşme yaşanmaktadır.

1950'li yıllardan 1980'li yıllara kadar ülkemizde kırsal kesimde mülksüzleşme, Soğuk Savaş ve iç siyasal kaygılar nedeniyle yavaşlatılmıştı. Hatta yurtdışına giden işçilerin gönderdikleri paralarla bu süreç bir ölçüde tersine bile çevrilmişti. Ancak 1980'li ve özellikle de 1990'lı yıllardan itibaren ülkemizde kapsamlı bir mülksüzleşme süreci yaşanmaktadır. Mülksüzleşen kırsal kesim üreticileri kentlere göç ederek işsizler ordusunun saflarına katılmaktadır.

Benzer bir durum kentlerdeki küçük üreticiler için de geçerlidir. Onlar da, özellikle büyük sermayenin perakende ticarete girmesiyle birlikte, hızlı bir biçimde tasfiye olmaktadır.

Bu durum, Türkiye'deki işsizliği, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki işsizlikten ayırmaktadır.

Türkiye'de 1998 yılında 622 bin tütün üreticisi aile vardı. ABD'nin ve AB'nin uygulattığı tarım politikaları ve özelleştirmeler sonucunda, Türkiye'de tütün üreticisi ailelerin sayısı 2008

yılında 194 bine indirildi. Diğer bir deyişle, sayıları 430 bine yaklaşan çiftçi ailesi, tütün üretiminin dışına çıkarıldı. Tütün üretimi entansif tarımdır; küçük ve kıraç arazilerde yapılan tütün tarımıyla bir ailenin geçimi sağlanabilir. Bu ailenin tütün üretiminin dışına itilmesi durumunda, bu araziyle geçimlerini sağlamaları mümkün değildir. Nitekim, tütün üretiminin dışına itilen ailelerin çok büyük bölümü kentlere göç etmek zorunda kaldı. Emperyalist güçlerin dayattığı politikalar, kırsal bölgelerde hızlı bir mülksüzleşmeye ve işsizliğin artmasına yol açtı.

Benzer bir durum şeker pancarı üreticileri için geçerlidir. 2002 yılında şeker pancarı üreticisi ailelerin sayısı 492 bindi. 2008 yılına gelindiğinde, bu ailelerin sayısı 209 bine inmişti. Diğer bir deyişle, 280 binden fazla şeker pancarı üreticisi aile, bu faaliyetin dışına itildi ve mülksüzleştirilerek büyük ölçüde işsizler ordusunun saflarına katıldı. Cumhuriyet döneminde geliştirilen şeker pancarı üreticilerinin tasfiyesi, ABD ve AB'nin dayatmaları ve özelleştirme nedeniyle gerçekleşti.

Kentlerde ise esnaf ve sanatkarın tasfiyesi son dönemde daha da hızlandı. Açılan her yeni hipermarket, yüzlerce bakkal, manav ve kasabın dükkanının kapanmasına veya el değiştirmesine yol açtı. Hükümetin izlediği büyük sermaye yanlısı politika, bu alandaki mülksüzleşme sürecinin daha da hızlanarak süreceğini göstermektedir. Büyük mağazalara ilaç satma yetkisinin verilmesinin binlerce eczanenin kapatılmasına yol açacak olması da bu sürecin bir parçasıdır.

Türkiye'de işsizliği artıran diğer bir etmen, 24 Ocak 1980 tarihinden itibaren ihracata dönük sanayileşme modelinin benimsenmesi ve iç pazarın dış rekabete açılmasıdır. Bu süreçte, Avrupa Birliği ile 1 Ocak 1996 tarihinde girilen gümrük birliği ilişkisinin de belirleyici önemi vardır. Böylece AB üreticilerinin elinde kalan mallar Türkiye'de pazarlanmış, Türk sanayicisi ve esnaf-sanatkarı büyük darbe yemiştir. Bunun etkilerinden biri ise, işsizliğin artmasıdır.

İşsizliğin artmasında ithalatın etkisini güçlendiren diğer bir etmen ise, 2001 yılından itibaren ABD ve AB'nin dayatmalarıyla uygulanmaya başlayan aşırı değerli TL ve yüksek faiz politikasıdır.

Aşırı değerli TL, bir güç ve sağlamlık belirtisi değil; zayıflamaya yol açan bir etmendir. Aşırı değerli TL nedeniyle Türkiye'nin ithalatı patlamış, ihracatı azalmış, birçok işletme kapanmış ve işsizliği artırmıştır. Büyüyen ödemeler dengesi açığının finansmanı için de yüksek faizle borçlanmaya gidilmiştir. Yüksek faizle borçlanma ise, elinde sermaye bulunanların yatırıma değil, borç vererek daha garantili bir geliri tercih etmelerine yol açmıştır. Bu tercih ise yatırımların azalmasına, işsizliğin artmasına neden olmuştur.

İşsizliği artıran diğer bir etmen, ABD ve AB'nin teşviki ve desteğiyle gelişen bölümü terör örgütünün faaliyetleridir. Bu faaliyetler nedeniyle köyden kente göç hızlanmış, tarımsal faaliyet büyük darbe yemiş, kamunun finansman açığı büyümüş ve borçlanmayla bu açığın kapatılması nedeniyle faiz oranları yükselmiştir. Faiz oranlarının yükselmesi ise yatırımları iyice azaltmıştır. Bölücü terör örgütü ve onun destekçileri, Türkiye'deki işsizliğin en önemli nedenleri arasındadır.

ABD ve AB'nin dayattığı özelleştirme politikaları da, hem kapanan veya daraltılan işletmelerden işçi çıkarılması, hem de özellikle tarım sektörüne katkıda bulunan kuruluşların kapatılmasıyla kırsal kesimde yol açtığı yoksullaşma ve mülksüzleşme aracılığıyla işsizliğin artmasının önemli nedenlerinden biri olmuştur.

Artan işsizliğin en önemli sonucu, yoksulluktur. Sosyal devletin de parça parça tasfiye edildiği koşullarda, artan işsizlik ve yoksulluk, ulusumuzun bütünlüğü ve Cumhuriyetin kazanımları açısından önemli bir tehdit oluşturmaktadır.

Çaresizleşen insanlar, çözümü cemaat-tarikat ilişkileri içinde kullaşmakta veya etnik kimliği öne çıkarmakta aramaktadır. Bu ise laik cumhuriyete yönelik saldırıyı daha da güçlendirmektedir.

İşsizliğin diğer bir sonucu ise toplumsal çürümedir. Örgütsüzleştirilen toplum yoksullaştıkça, hırsızlık, soygun, gasp, fuhuş, rüşvet, uyuşturucu kullanımı gibi toplumsal hastalıklar da yaygınlaşmaktadır.

Hükümetin uyguladığı politikalar, işsizlik sorununun daha da büyümesine yol açmaktadır. Özellikle eğitimli işsizlikte büyük bir artış söz konusudur.

İşsizlik sorununu piyasa mekanizmaları çözemez. İşsizlik sorununun çözümü, kamu sektörü için bağlayıcı, özel sektör için yol gösterici bir planlı ekonomiye geçişle mümkündür.

Hiçbir toplumsal ve siyasal kaygı taşımayan ve tek amacı kendi kârını azamileştirmek olan özel sektörün de işsizlik sorununu çözmesi beklenemez. Nitekim birçok işveren Türkiye'deki fabrikasını Bulgaristan, Romanya, Çin, Ürdün ve Mısır gibi ülkelere taşımıştır. İşsizlik sorununun çözümünde devletçilik anlayışı ve uygulamaları temel önemdedir.